

ט"ז באדר ב', התשע"ד
18 מרץ 2014
19956514

חובת דיווח בעבודת הפסיכולוג

סקירה למועצת הפסיכולוגים, מרץ 2014

1. רקע

בשנת 1989 התקבל תיקון לחוק העונשין אשר הכניס קבוצת סעיפים המטילים חובת דיווח על עובדים במערכות ציבוריות שונות וביניהם במערכת הבריאות. הרקע לתיקון החוק הינו אירוע של התעללות מתמשכת בילדה בת שלוש שהובילה למותה. בחודש אוקטובר 1988 הובהלה מורן דנמיאס ז"ל, לבית חולים בחיפה כשהיא מחוסרת הכרה. במהלך אשפוזה התברר כי מורן הייתה נתונה להתעללות מתמשכת ואכזרית בביתה מצד דודה, אשר גרם לה חבלות קשות בכל חלקי גופה וכן כוויות ופגיעות מיניות. בפברואר 1989 נפטרה מורן, לאחר כחמישה חודשים בהם הייתה מאושפזת בבית החולים כשהיא מחוסרת הכרה. הסתבר כי כל סביבתה הקרובה של מורן – לרבות הוריה, שכנים, חברים, וככל הנראה גם הגננת, ידעו על ההתעללות המזוועה, אך לא התערבו ולא דיווחו. למרות שלא היה זה מקרה המוות הראשון של ילד בישראל כתוצאה מהתעללות במשפחה, אירוע טרגי זה נתפס כקטליזאטור אשר החיש את ראשית תהליך שינוי בניסוח חובת הדיווח בחוק. מורן ז"ל נפטרה בפברואר 1989. בנובמבר 1989 התקבל בכנסת תיקון מס' 26 ל-"חוק העונשין התשל"ז 1977" הידוע בשם: "חוק למניעת התעללות בקטינים וחסרי ישע". תיקון זה מטיל אחריות ישירה על אנשי מקצוע לדיווח על פגיעה בקטינים או בחסרי ישע בידי אחראי עליהם.

קיימים סעיפי חוק נוספים המטילים אחריות ישירה על איש מקצוע בעניין הנסיגה מחובת הסודיות אך סעיפים אלו אינם מתייחסים לכל הנסיבות בהן עשויה להתעורר שאלה ביחס לנסיגה מחובת הסודיות. כך לדוגמה אין בחוק הישראלי סעיפי חובת דיווח ישירה על פגיעה בקטין או בחסר ישע ע"י מי שלא אחראי עליו או בנסיבות בהן מטופל עומד לפגוע באדם שלישי. במקרים אלו נסיגה מחובת הסודיות מעוגנת במספר סעיפי חוק כללים המחייבים כל אדם ולא רק איש מקצוע. להלן סקירת סעיפי החוק הנוגעים למצבים בהם חובת הסודיות נסוגה:

2. סקירת סעיפי חוק לעניין נסיגת חובת הסודיות

❖ מניעת התעללות בקטינים וחסרי ישע

- סעיף 368 ד (ב) לחוק העונשין התשל"ז 1977 :

"רופא, אחות...עובד סוציאלי...פסיכולוג...שעקב עיסוקם במקצועם או בתפקידם היה להם יסוד

סביר לחשוב כי נעברה עברה בקטין או בחסר ישע בידי האחראי עליו חובה עליהם לדווח על כך

בהקדם האפשרי לפקיד סעד או למשטרה. העובר על הוראה זו, דינו - מאסר ששה חודשים"

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

מינהל הרפואה

מערך פסיכולוגיה | משרד הפסיכולוגיה הארצית

Psychology Division – National Chief Psychologist's Office

לניסוח זה מספר משמעויות. ראשית המחוקק מחמיר עם אנשי מקצוע באשר לחובת הדיווח על פגיעה בקטין ובחסר ישע בידי אחראי עליו, וקובע עונש של ששה חודשים, בעוד שאדם רגיל שאיננו מדווח מתחייב רק במאסר של שלושה חודשים. לעומת חובת הדיווח הכללית בסעיף 368 ד (א), "היה לאדם יסוד סביר לחשוב כי זה מקרוב נעברה עבירה..." בחובת הדיווח של אנשי מקצוע אין הבחנה בין עבירה שקרתה בעבר, אפילו לפני שנים, לבין עבירות שקורות בהווה. אין הבחנה בין עבירה שממשיכה להתבצע לבין עבירה שהופסקה. אין הבחנה בנסיבות הגילוי של המידע ומי מסר את המידע. עבירה המחייבת דיווח הוגדרה בחוק, כעבירה של סיכון החיים והבריאות, עבירת מין, עבירה של נטישה או הזנחה ועבירה של תקיפה או התעללות. חסר ישע "הינו מי שמחמת גילו, מחלתו או מוגבלותו הגופנית או הנפשית, ליקויו השכלי או מכל סיבה אחרת, אינו יכול לדאוג לצרכי מחייתו, לבריאותו או לשלומו.

• סעיף 368 א לחוק מגדיר "אחראי":

- א. הורה או מי שעליו האחריות לצרכי מחייתו, לבריאותו, לחינוכו או לשלמו של קטין או של חסר ישע - מכוח דין, החלטה שיפוטית, חוזה מפורש או מכללא, או מי שעליו האחריות כאמור לקטין או לחסר ישע מחמת מעשה כשר או אסור שלו.
- ב. בן משפחה של קטין או של חסר ישע, שמלאו לו שמונה עשרה שנים ואיננו חסר ישע, והוא אחד מאלה: בן זוגו של הורו, סבו או סבתו, צאצאו, אחיו או אחותו, גיסו או גיסתו, דודו או דודתו, בן זוגו של אומן, וכן הורהו של אומן, צאצאו של אומן, אחיו או אחותו של אומן ובן זוגו של כל אחד מאלה.
- ג. מי שהקטין או חסר הישע מתגורר עמו או נמצא עמו דרך קבע, ומלאו לו שמונה עשרה שנים; ובלבד שקיימים ביניהם יחסי תלות או מרות.

חובת הדיווח בסעיף 368 ד חלה רק במקרה שהעבירה בוצעה בידי אחראי על קטין או חסר ישע. יחד עם זה לנושא זה שני חריגים. סעיף 368 ד (ג) קובע התייחסות מיוחדת לעבירות מין כלפי קטינים וחסרי ישע ומטיל חובת דיווח גם על מקרים שהעבירה נעשתה בידי בן משפחה שטרם מלאו לו 18 שנים:

"בעל מקצוע מהמנויים בסעיף קטן (ב), שעקב עיסוקו במקצועו או בתפקידו היה לו יסוד סביר לחשוב כי נעברה בקטין או בחסר ישע עבירת מין לפי סעיפים 345 עד 348, 347 ו-357, בידי בן משפחה שטרם מלאו לו 18 שנים, חובה עליו לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו – מאסר שישה חודשים"

חריג נוסף נוגע לעבירות בקטין או בחסר ישע הנמצא במעון, במוסד, במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת.

• סעיף 368 ד (ד):

"נעברה בקטין או בחסר ישע הנמצא במעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת, עבירת מין לפי סעיפים 345 עד 348, או עבירה של גרימת חבלה חמורה לפי סעיף 368ב(ב) או עבירת התעללות לפי סעיף 368ג, חובה על מנהל או איש צוות במקום כאמור, לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו - מאסר שישה חודשים"

כלומר פסיכולוג העובד במעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת, חייב לדווח על כל עבירת מין, חבלה חמורה או התעללות שנעברו בקטין. בנוסח החוק הקיים אין חובת דיווח ישירה עכל מטפל במקרה של פגיעה בקטין או בחסר ישע בידי מי שלא אחראי עליו שלא במסגרת טיפולית או חינוכית.

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

מינהל הרפואה

מערך פסיכולוגיה | משרד הפסיכולוגיה הארצית

Psychology Division – National Chief Psychologist's Office

מעבר לתיאור המצבים המחייבים דיווח, סעיף 368 ד משאיר שיקול דעת בידי המטפל לגבי אופן הדיווח ע"י אפשרות בחירה בין שני מסלולי דיווח: פקיד סעד או משטרה. אפשרות בחירה זו רלוונטית בשל תיקון (מס' 108) לחוק העונשין שהתקבל בשנת 2010.

- סעיף 368 ד לחוק העונשין, התשל"ז 1977:

(ו) "עובד סוציאלי שמונה לפי חוק שקיבל דיווח לפי סעיף זה יעבירו למשטרה בצירוף המלצתו לפעול או להימנע מלפעול בקשר לדיווח, אלא אם כן קיבל אישור שלא להעביר את הדיווח למשטרה מאת אחת הועדות שהקים שר המשפטים לענין זה; חברי ועדה כאמור יהיו נציג פרקליט מחוז והוא יהיה היושב-ראש, קצין משטרה בדרגת רב פקד ומעלה ועובד סוציאלי שמונה לפי חוק לאותו מחוז."

(ז) "הגיע למשטרה מידע לפי סעיף זה, תעביר אותו לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק, ולא תפעל לפני שתיוועץ בו אלא אם כן נדרשת פעולה מיידית שאינה סובלת דיחוי; אין בפעולה מיידית כאמור כדי לשלול את חובת העברת המידע לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק וההתייעצות עמו לאחר מכן."

סעיפים אלו יצרו מנגנון חקיקתי ייחודי המבטא את ההכרה בכך שלא תמיד המסלול הפלילי הוא המסלול הראוי והנכון להתמודדות עם תופעת התעללות בהקשרים משפחתיים.

❖ אלימות במשפחה – חובת יידוע

בתאריך 19 לדצמבר 2001 התקבל בכנסת תיקון מס' 7 לחוק למניעת אלימות במשפחה, ובו לא נקבעה "חובת יידוע" של מטפל.

"רופא, אחות...עובד סוציאלי...פסיכולוג...שעקב טיפול או ייעוץ שנתן לאדם במסגרת עיסוקו במקצועו או בתפקידו, היה להם יסוד סביר לחשוב כי זה מקרוב נעברה עברה באותו אדם(בסעיף זה – המטופל) על ידי בן זוגו או על ידי מי שהיה בן זוגו בעבר, יידע את המטופל על כך שבאפשרותו לפנות לתחנת משטרה, למחלקה לשירותים חברתיים או למרכז לטיפול ולמניעת אלימות במשפחה מטעם המחלקה לשירותים חברתיים, וייתן לו כתובת ומספר טלפון של המקומות האמורים הקרובים למקום מגוריו של המטופל."

במקרה של אלימות, על ידי בן זוגו או על ידי מי שהיה בן זוגו בעבר של מטופל, אחראי על הפסיכולוג ליידע את המטופל החשוף לאלימות על הגורמים המוסמכים על כך שבאפשרותו לפנות לתחנת משטרה, למחלקה לשירותים חברתיים או למרכז לטיפול ולמניעת אלימות במשפחה מטעם המחלקה לשירותים חברתיים, וייתן לו כתובת ומספר טלפון של המקומות האמורים הקרובים למקום מגוריו של המטופל.

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

מינהל הרפואה
מערך פסיכולוגיה | משרד הפסיכולוגיה הארצית
Psychology Division – National Chief Psychologist's Office

❖ הודעות מטפל ע"פ חוק כלי ירייה – חובת הודעה

סעיף 11 א' לחוק כלי ירייה :

" רופא, פסיכולוג, קצין בריאות הנפש או עובד סוציאלי במערכת הבריאות, המטפל באדם והסבור כי אם האדם יחזיק בכלי יריה יהיה בכך משום סכנה לאותו אדם או לציבור, יודיע על כך למנהל משרד הבריאות, שיהא רשאי להעביר את הידיעה לצבא הגנה לישראל "

החוק אינו מתייחס רק למחזיקי נשק בהווה אלא גם לאלה שיבקשו רישיון לאחזקת כלי ירייה בעתיד והמטפל סבור כי הדבר יצור סיכון לאדם או לציבור.

❖ מניעת פשע

סעיף 262 חוק העונשין תשל"ז – 1977 מטיל חובה כללית על כל אדם למניעת פשע.

"מי שידע כי פלוני זומם לעשות מעשה פשע ולא נקט כל האמצעים הסבירים למנוע את עשייתו או את השלמתו, דינו - מאסר שנתיים"

"פשע"- עבירה שנקבע לה עונש חמור מאשר מאסר לתקופה של שלוש שנים.

הסעיף מטיל חובה על מטפל לנקוט בכל האמצעים הסבירים למניעת פשע ואינו מתייחס באופן ישיר לנושא הפרת הסודיות. יחד עם זאת הגנה על חייו של אדם תמיד קודמת לשמירת הסודיות.

3. סיכום הנחיות לנסיגה מחובת הסודיות בעבודת הפסיכולוג

❖ מידע על אדם שהגיע למי שרשאי לעסוק בפסיכולוגיה מעיסוקו המקצועי או בעקבותיו, חובה עליו לשמרו בסוד ואינו רשאי לגלותו אלא באחת מנסיבות אלה :

(1) גילוי המידע דרוש לדעתו לשם טיפול באותו אדם ;

(2) קיימת חובה או רשות בחוק לגלות את המידע ;

(3) האדם שעליו המידע הסכים בכתב לגילוי, וכל עוד לא ביטל בכתב את הסכמתו האמורה.

סעיף 7 (א) חוק הפסיכולוגים

❖ "בעבודתם המקצועית פועלים פסיכולוגים לקידום רווחתו הנפשית של הלקוח, למניעת סבלו ולהקטנתו, וכן לקידום התפתחותו. זאת על-פי שיקולים מקצועיים ומתוך הכבוד הראוי לאדם, לערכיו, לזכויותיו, להגדרתו העצמית ולאוטונומיה שלו, כל עוד אלה אינם פוגעים באלו של האחר..."

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

מינהל הרפואה
מערך פסיכולוגיה | **משרד הפסיכולוגיה הארצית**
Psychology Division – National Chief Psychologist's Office

קוד האתיקה המקצועית של הפסיכולוגים בישראל – 2004

- ❖ הגנה על חייו של אדם קודמת לשמירת הסודיות.
- ❖ קיימת חובת דיווח לפקיד סעד או למשטרה כאשר ישנו יסוד סביר להניח כי נעברה עבירה בקטין או בחסר ישע בידי אחראי עליו.
 - "חסר ישע" מוגדר בחוק העונשין כ"מי שמחמת גילו, מחלתו או מוגבלותו הגופנית או הנפשית, ליקויו השכלי או מכל סיבה אחרת, אינו יכול לדאוג לצרכי מחייתו, לבריאותו או לשלומו.
 - במצבי עמימות או ספק ניתן להיוועץ עם פקיד סעד ללא מסירת פרטים מזהים.
 - נתון שיקול דעת בידי המטפל לגבי מסלול הדיווח ומעניק אפשרות לפקיד סעד לשקול את השארת הטיפול בדיווח בידי גורמים טיפוליים.
 - את שיקול הדעת למי מהגורמים המוסמכים לדווח יש להפעיל בזהירות תוך התחשבות בטובת הקטין ורמת הסיכון.
- ❖ קיימת חובת דיווח לפקיד סעד או למשטרה כאשר ישנו יסוד סביר להניח כי נעברה עבירות מין בקטין או בחסר ישע בידי קטין בן משפחה.
- ❖ פסיכולוג העובד במעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת, חייב לדווח על כל עבירת מין, חבלה חמורה או התעללות שנעברו בקטין או בחסר ישע.
- ❖ על פסיכולוג ליידע מטופל החשוף לאלימות מצד בן זוג או על ידי מי שהיה בן זוגו, על הגורמים המוסמכים לטפל בעניין.
- ❖ פסיכולוג המטפל באדם והסבור כי אם האדם יחזיק בכלי ירייה יהיה בכך משום סכנה לאותו אדם או לציבור, יודיע על כך למנהל משרד הבריאות.
- ❖ פסיכולוג היודע כי מטופל זומם לעשות מעשה פשע ינקוט בכל האמצעים הסבירים ע"מ למנוע את עשייתו או את השלמתו.

יובל בלינקי
סגן פסיכולוגית ארצית